

- ред. З. О. Джалиашвили. – СПб. : БХВ – Петербург, 2003. – 336 с.
5. Андреев А. А., Рубин Ю. Б. Кафедра в системе открытого образования // Инновации в образовании. – 2001. – № 5. – С. 38-41.
 6. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Трансформація системи освіти України на основі впровадження сучасних комунікаційних технологій. Національний центр інноваційних технологій у навчанні. Праці семінару. 1-2 листопада 2000 р., Київ.
 7. Манако А. Ф., Синиця К. М. Некоторые проблемы подготовки магистров в современном информационном обществе. Праці 2-ої Міжнародної конференції “Інтернет-Освіта-Наука” (IES-2000), 10-12 жовтня 2000 р., Вінниця.
 8. Мушак А. Я. Методологія використання інтерактивної мультимедіа в дистанційному навчанні. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми впровадження інформаційних технологій в економіці та бізнесі”, м. Ірпінь, травень 2000 р.
 9. Овсянников В. И. Заочное и дистанционное образование: близнецы или антиподы / В. И. Овсянников // Открытое образование. – 2002. – № 2. – С. 64-73.
 10. Олійник В. В., Гравіт В. О. Положення про організацію дистанційного підвищення кваліфікації в післядипломній педагогічній освіті. – К. : ЦППО, 1999. – 13 с. (АПН України, ЦППО).
 11. Олійник В. В. Концепція дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації працівників освіти. – К., 1999. – 14 с. (АПН України, ЦППО).

Русина Н. Г. Дистанционное обучение в высших учебных заведениях юридических специальностей.

В статье рассмотрены проблемы дистанционного обучения. Применение компьютерной техники привело к компьютеризации образования. Особое распространение получила дистанционная форма обучения в высших учебных заведениях юридических специальностей, которая за счет использования современных информационных технологий может быть реализована как в условиях географической удаленности студента и преподавателя, так и непосредственно в ВУЗе с целью формирования самостоятельной деятельности студента.

Ключевые слова: дистанционное обучение, веб-сайт, телекоммуникации, Интернет, Интранет, самостоятельное обучение, современные информационные технологии.

Rusina N. G. Distance education in higher educational institutions legal specialties.

The article deals with the problem of distance education. The application of computer technique led to computerization of education. The distance education has been widely used recently at higher educational establishments. This form of education applying modern information technologies can be introduced both in the conditions of geographical remoteness of a student and a teacher and directly at the educational establishment to give the students opportunity of working independently.

Keywords: distance education, web-site, telecommunications, Internet, Intranet, independent learning, modern information technologies.

Рябченко С. В.
Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка

**СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності використання новітніх педагогічних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології.

Ключові слова: професійна компетентність, євроінтеграція, компетентнісний підхід, компетенції, педагогічні технології, особистісно орієнтовані технології, вчитель біології, процес підготовки.

Аналіз проблеми формування фахової компетентності майбутніх учителів біології дає змогу зробити висновок, що вимоги до рівня професійних якостей учителя в Україні зростають, удосконалюються критерії оцінки рівня володіння відповідними компетенціями,

необхідними для досягнення найкращих результатів у професійній діяльності. Окреслені національною державною програмою “Освіта” (Україна XXI ст.) завдання передбачають спрямування вищої освіти на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної і практичної підготовки фахівців, які мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно-нової національної системи освіти [2].

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та визначенні сучасних педагогічних технологій формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології у процесі навчання у ВНЗ.

Аналіз досліджень та моніторингу якості біологічної освіти і роботи вчителя біології показали, що в умовах модернізації базової освіти вчитель підготовлений за традиційною системою навчання в ВНЗ, не в змозі задовольнити вимоги суспільства в біологічній освіті. Традиційно мета освіти характеризувалась набором знань, вмінь та навичок, якими повинен володіти випускник. Сьогодні такий підхід виявляється недостатній. Суспільство вимагає від сучасного вчителя високої культури, гуманності, сформованої системи цінностей та переконань, зацікавленості педагога в розвитку творчого потенціалу своїх учнів, готовності до інноваційної діяльності, постійного самовдосконалення, швидкого та ефективного пристосування до постійних змін, стабільної професійної активності [5]. Крім того, в умовах динамічних змін, постійних реформ, які доповнюються недостатнім фінансуванням освіти та низька й застаріла матеріально-технічна забезпеченість шкіл вимагають від вчителя, зокрема і біології, креативності, винахідливості, не стандартності мислення. Як стверджує Т. Завгородня: “педагог – суб’єкт, а не об’єкт перетворень, він причетний не тільки до втілення реформ, а й до їх розробок”. У свою чергу І. Зязюн зауважує – “Ми повинні чесно зізнатися, що вища педагогічна школа та педагогічна наука мають борг перед дітьми і молоддю, адже питання підготовки спеціалістів до виховної роботи мало кого турбує” [3]. Саме тому, одним з концептуально важливих завдань освіти сьогодні є підготовка педагогів нової генерації, і його не можливо вирішити без технологічного забезпечення цього процесу. Тобто процес навчання необхідно зробити педагогічно керованим, технологічно обґрунтованим, а окремі методи та форми навчання повинні поступатися цілісним сучасним педагогічним технологіям та відповідно підібраним організаційно-методичним умовам, що забезпечать формування у студентів біологічних факультетів необхідних компетенцій для продуктивної реалізації в майбутній професійній педагогічній діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що питанню розробки та впровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес приділяється постійна увага в теорії та практиці педагогіки вищої освіти. Звернемося до загального тлумачення поняття “технологія”. У перекладі з грецької слово означає: *techne* – “мистецтво”, “майстерність”, “уміння”, *logos* – учення. Це знання про майстерність. Стосовно навчального процесу цей термін уперше вжито у 1886 р. американцем Дж. Саллі, але поширення він набув значно пізніше. Існують різні підходи до розуміння та визначення поняття “педагогічна технологія”. Нині є понад триста його визначень залежно від того, як автори розуміють та уявляють структуру і складові елементи навчального процесу. Але всіх їх об’єднує спільне спрямування на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання [8, с. 5]. Наведемо декілька найбільш поширених визначень цього поняття: – системний метод побудови, застосування та визначення процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням взаємодії технічних і людських ресурсів, що забезпечує завдання оптимізації сфер освіти (Глоссарій термінів ЮНЕСКО); – змістовна техніка реалізації навчального процесу (В. Безпалько); – системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічної мети (М. Кларін); – систематичний метод планування, застосування, оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої форми освіти (О. Пехота) [1, с. 259].

Варта уваги думка вчених-педагогів І. Ф. Прокопенка та В. І. Євдокимова які зазначають що педагогічна технологія пов’язана з “живим матеріалом”, з функцією

відтворення суспільства. Вона має справу з “духовним виробництвом”, з людьми. У зв’язку з цим термін “технологія” в галузі освіти використовується через відсутність адекватного за значенням. Але суть цей термін охоплює й відбиває чітко – він означає весь ланцюжок логічно впорядкованих навчально-виховних кроків, актів і циклів, які здійснюються від дня вступу студента до навчального закладу і до його випуску. Розглядаючи педагогічну технологію, автори виділяють в ній такі послідовні кроки:

- постановка цілей і їх максимально можливе уточнення;
- суворорієнтація всього ходу навчання на навчальні цілі;
- орієнтація навчальних цілей, а разом з ними і всього ходу навчання на гарантоване досягнення результатів;
- оцінка поточних результатів, корекція навчання, спрямована на досягнення поставлених цілей.
- кінцева оцінка результатів [7].

В. П. Андрущенко, та В. І. Луговий в результаті аналізу ряду визначень, сформулювали таке означення поняття: “Педагогічна технологія у ВНЗ – це множина обґрунтованих проєктивних дій $P_1, P_2 \dots P_n$, здійснених суб’єктами навчально-виховного процесу з метою підготовки фахівців згідно з вимогами інформаційного суспільства” [6, ст. 22].

Деякі дослідники вважають що поняття: “педагогічна технологія”, “технологія навчання”, “освітня технологія”, “технологія в освіті”, “технологія в навчанні” і навіть “психолого-педагогічне проектування” та “методика викладання” є синонімами, проте деякі категорично це заперечують, надаючи їм різного тлумачення. Пояснюється це тим, що досягнення педагогічних результатів залежить від значної кількості чинників впливу, кожен із яких потребує спеціального дослідження [6]. Проте, не зважаючи на багатозначність педагогічної термінології, яка спричинена складністю досліджуваних процесів, та не зупиняючись на аргументованих відмінностях перелічених вище понять, спробуємо визначити яким саме педагогічним технологіям та організаційно-методичним умовам варто надати перевагу в процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології.

В рамках Болонського процесу за проєктом Європейської комісії “Настроювання освітніх структур у Європі” з 2000 р. розвивається і успішно застосовується компетентнісний підхід, що багатоаспектно враховує потреби та інтереси студентів. Принагідно зазначимо, що даний підхід визнаний одним з найголовніших підходів в управлінні якістю підготовки спеціалістів [6]. Таким чином, компетентнісний підхід в освіті України запроваджується де-факто як обов’язковий на державному рівні і характеризується особистісно-орієнтованим спрямуванням в освіті, тобто студенто-центристська сутність висувається на перший план і враховується при плануванні та здійсненні заходів щодо модернізації освіти в загалом [6, с. 6].

В умовах компетентнісного підходу, розвиток пізнавальної активності студентів у процесі навчання набуває особливого значення, оскільки спонукає до переорієнтації навчання і виховання на формування компетентностей, тобто застосовування студентами засвоєних знань, вмінь та навичок у майбутній професійній діяльності для розв’язування практичних і теоретичних завдань, створення диференційованих умов для формування і розвитку професійних якостей учителя, осмисленого визначення можливостей, цілей, програм саморозвитку і самовдосконалення у майбутній професійній діяльності.

Поняття “професійна компетентність” розглядали під різними кутами зору вітчизняні й зарубіжні науковці. Серед них: О. В. Аніщенко, Н. М. Бібік, Б. Блум, В. А. Болотов, А. Василюк, С. У. Гончаренко, І. Глушевська, І. А. Зязюн, І. А. Зімня, А. К. Маркова, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. М. Цільмак, І. Лернер, В. В. Краєвський, А. В. Хуторський. Окремо питаннями розвитку професійної компетентності педагога залежно від виду діяльності займалися практики й дослідники: О. А. Козирева, В. В. Гайворонська, Н. Сергієнко та ін. Без уваги не залишилося і питання компетентності вчителя біології. Окреслені вище проблеми викликали інтерес дослідників і в розрізі питань компетентності

вчителя біології, його сутності та технологій формування. Зокрема педагогами, практиками, методистами досліджувалися окремі елементи компетентності вчителя біології, а саме: екологічна компетентність, ІТ компетентність, дослідницька компетентність. продуктивна компетентність, де вивчались, і пропонувались форми, методи, та підходи до їх формування. Крім того, досліджувались умови розвитку професійної компетентності вчителя біології в закладах підвищення кваліфікації, та безпосередньо в професійній діяльності педагогів. Проте, малодослідженими залишилися питання технологічності процесу підготовки біологів, відсутня цілісна, змістовна сучасна педагогічна технологія формування професійної компетентності у студентів біологічних факультетів педагогічних університетів.

Отже, при створенні сучасної технології підготовки майбутніх вчителів біології необхідно керуватися досвідом вчених та практиків, проте вато враховувати те, що педагогічні технології значно складніші за виробничі. У сучасних умовах підготовки випускника необхідно реалізувати конкретну мету навчання. Кожен студент має реалізувати свої здібності. Вибір технології навчання визначають вимоги освітньо-кваліфікаційної характеристики з урахуванням особистісних якостей тих, хто навчається, особливостей конкретних видів професійної діяльності. Головні орієнтири фахівця – це професійна компетентність, кругозір, навички індивідуальної, колективної, професійної та соціальної діяльності [4].

Педагогічні технології активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі фахової підготовки передбачають комплексне застосування різних форм, методів та прийомів навчання, способів організації навчально-пізнавальної діяльності, які враховують внутрішню мотивацію, потреби майбутньої професійної діяльності, вибірково активність студентів у навчанні, дозволяють вирішити головні проблеми формування фахової компетентності майбутнього вчителя біології, створюють сприятливі умови для формування особистості фахівця. У процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології, насамперед, варто використовувати “гнучкі” педагогічні технології, які базуються на позиціях, за яких знання, ерудиція, аналітичні здібності та творчі способи діяльності здобуваються лише ціною власних зусиль. Із поширених гнучких інноваційних технологій найбільш доцільними є:

– *особистісно-орієнтовані технології* навчання і виховання, які в умовах компетентісного підходу є стратегією розвитку національного освітнього простору як загалом так і підготовки студентів біологічних факультетів педагогічних університетів, зокрема і є її базовою основою. Ця технологія досягається такими способами: використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, орієнтованої на конкретного студента; створення атмосфери зацікавленості кожного студента в роботі групи; підтримка студента в його бажанні знаходити власний спосіб роботи, аналізувати роботу свою та інших студентів на занятті;

– *технології співробітництва*, основою яких є розвивальне та виховуюче навчання. Вони характеризуються тим, що відносини між викладачами й студентами формуються як спільна творча діяльність а ідея подолання труднощів, досягнення складних цілей – провідна в спільній діяльності викладача й студентів, а також у самостійній роботі; формування у студентів образного мислення сприяє розвитку мотивації діяльності, захопленості нею; інтелектуальний фон групи, її творча атмосфера зумовлюють напрями індивідуальної творчої роботи.

– *технології інтерактивного навчання*, які базуються на тому, що освітній процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання, де той, хто навчається, і той, хто навчає, є рівноправними, рівнозначними суб'єктами освітнього процесу, розуміють і рефлексують з приводу того, що вони знають та уміють робити [1, с. 264].

Крім того, до них також віднесемо активні методи навчання, які передбачають проведення різних типів занять, використання навчально-пошукових та професійно-практичних завдань у процесі викладання біологічних дисциплін, виконання творчих

завдань, спрямованих на формування фахових компетенцій майбутнього вчителя біології. Це дозволяє впливати на цілий комплекс педагогічних завдань, а саме на формування:

- системи природничих знань;
- естетичного смаку;
- пізнавальної самостійності;
- у майбутніх учителів професійного інтересу;
- дослідницьких умінь засобами розв'язування дослідницьких завдань з дисциплін природничого циклу;

– екологічної культури та свідомості студентів, бережливого ставлення до навколишнього середовища; як результат і культури здорового способу життя (еколого-валеологічної культури)

- творчих умінь студентів у процесі позааудиторної виховної роботи.

Виховання всебічно розвинутого сучасного громадянина не може бути здійснено, якщо навчально-виховний процес обмежується лише стінами навчальних закладів та підручниками. Оскільки підготовка майбутнього вчителя біології є своєрідною метадіяльністю (діяльність по управлінню іншою діяльністю), то важливе місце тут посідає не тільки методологічна та теоретична підготовка майбутнього фахівця, але й набуття ним широкого арсеналу сучасних освітніх технологій, без яких не можливо сьогодні бути конкурентоспроможним, компетентним спеціалістом. С. Гончаренко зазначає, що "...творчість учителя буде плідною лише тоді, коли він буде досконало володіти сучасними технологіями та методиками навчання". За таких умов стане можливим перевтілення та застосування набутих знань в майбутній професійній діяльності таким чином, щоб не просто передати школярам все необхідне для їх гармонійного розвитку, але і навчити здобувати знання. Крім того, такі знання дозволять не тільки описати світ в повній, змістовній розповіді та прокоментувати картинки сучасних яскравих підручників, але і організувати безпосередній контакт з живою природою. Такий підхід має бути стрижнем у підготовці студентів біологічних факультетів.

Проте навіть традиційні засоби системи освіти, що забезпечують зв'язок з живою природою такі як навчально-дослідна земельна ділянка, зоологічний куточок, куточок живої природи, які затверджені наказом Міністерства освіти України і мають існувати та діяти, на сьогодні наявні лише в окремих школах, але їхня організація здійснена на недосконалому рівні, що свідчить про неможливість реалізувати свою компетентність через наявні проблеми. Тому найоптимальніше поєднання традиційних технологій з інноваційними педагогічними технологіями дозволять забезпечити інноваційний характер навчального процесу загалом та процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології і продуктивної реалізації в майбутній професійній діяльності.

Таким чином, аналіз окреслених питань дозволяє зробити висновки. Насамперед, про те, що в у умовах євроінтеграції та реформування освіти, підвищуються вимоги до підготовки вчителів біології. В умовах компетентнісного підходу відбувається переорієнтація мети навчання зі знань, вмінь та навичок на компетентності, що в свою чергу вимагає зміни традиційної системи підготовки майбутніх вчителів біології на використання інноваційних педагогічних технологій, що мають вирішити проблеми формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології. До таких технологій насамперед віднесено: *особистісно-орієнтовані технології, технології співробітництва, технології інтерактивного навчання*. Слід відзначити, що традиційні технології у поєднанні з інноваційними педагогічними технологіями досить оптимально забезпечують інноваційний характер підготовки та формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології.

Перспективою подальших досліджень є уточнення принципів та критеріїв підбору педагогічних технологій, створення цілісної педагогічної технології формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології, обґрунтування її структури, та впровадження в до навчального процесу.

Використана література:

1. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти формування : монографія. – Суми, 2008. – 355 с.
2. Державна національна програма “Освіта Україна XXI століття”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – С. 11-57.
4. Кайдалова Л. Г. Педагогічні технології формування професійних умінь і навичок студентів вищого фармацевтичного закладу : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. – Х., 2003. – 20 с.
5. Мороз В. Сучасні проблеми підготовки вчителя біології // В. Мороз Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції “Розвиток біологічної освіти в Україні”, Мелітополь: 26-27 вересня, 2006 р. – С. 19-23.
6. Особистісно-орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / автори : В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов [та ін.] ; за заг. ред. В. Андрущенка, В. Лугового. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.
7. Прокопенко І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія : посібник. – Х. : Основа, 1995. – 105 с.
8. Руснак Т. М., Турлай О. І. Технології навчання біології / упоряд. К. М. Задорожний. – Х. : Вид. група “Основа”, 2007. – 160 с. – (Б-ка журн. “Біологія”; Вип. 2 (50)).

Рябченко С. В. Современные педагогические технологии формирования профессиональной компетентности будущих учителей биологии в условиях евроинтеграции.

Статья посвящена обоснованию необходимости использования современных педагогических технологий в процессе формирования профессиональной компетентности будущего учителя биологии.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, евроинтеграция, компетентностный подход, компетенции, педагогические технологии, личностно ориентированные технологии, учитель биологии, процесс подготовки.

Rjabchenko S. V. Modern pedagogical technologies of forming of professional competence of future teachers of biology in the conditions of eurointegration.

Article is devoted a substantiation of necessity of use of modern pedagogical technologies in the course of formation of professional competence of the future teacher of biology.

Keywords: professional competence, eurointegration, competence approach, jurisdictions, pedagogical technologies, personality oriented technologies, teacher of biology, process of preparation.

**Светлорусова А. В.
Институт інформаційних технологій
і засобів навчання НАПН України**

**ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ**

У статті визначено основні принципи роботи і характеристики комунікації у віртуальних соціальних спільнотах, розглянуто можливості використання соціальних спільнот для навчальних цілей, а саме для формування інформаційно-комунікаційної компетентності старшокласників в контексті євроінтеграційних процесів в освіті.

Ключові слова: віртуальні соціальні спільноти, інформаційно-комунікаційна компетентність, старшокласники.

На сьогоднішній день відбувається процес віртуалізації освітнього простору, Україна також поступово включається в цей процес. В сучасних умовах інформаційного суспільства з’являються все більше віртуальних співтовариств, які об’єднують людей навколо загальних інтересів або цінностей, і є одним з різновидів соціальних груп.

Віртуальні співтовариства (англ. virtual communities, e-communities) – 1) новий тип співтовариств, які виникають і функціонують в електронному просторі, перш за все за